

Dick Schaap

Hieronder volgt een aanvulling op deel C. van het eerder verschenen artikel over de HZ 45, met twee bijbehorende foto's. Ik kwam het stukje geschiedenis van het schip over de periode 'De Jonge' op het spoor via de redactie van het blad 'Tagrijn', het orgaan van de vereniging 'Botterbehoud'. Zij wezen mij op het artikel in het ANWB-blad 'De Waterkampioen' van 1961(!). Leuk dat deze geschiedenis zo stukje bij beetje boven water komt.

De Vrouwe Cornelia

Deel C verscheen in de Ratel van december 2006 onder de titel: De HZ 45 als plezierjacht en varend monument (blz. 11 t/m 17). Aan het eind van de tweede paragraaf (vóór 'De botter bijna verdwenen') de volgende tekst invoegen na de zin 'Voortaan druk vertier op allerlei schepen en bootjes':

Wat we weten over de periode die nu volgt, is nogal onzeker. De botter ging van hand tot hand en de vroegere eigenaren herinneren zich niet altijd even duidelijk de feiten. De journalist Evert Bruinekool heeft in 2001 enkele personen geïnterviewd en het één en ander vastgelegd in twee artikelen in het weekblad 'Schuttevaer'. Zelf heb ik ook direct contact gehad met enkele eigenaren.

De Vrouwe Cornelia

De schuit werd in 1957 verkocht aan jonkheer J.M. de Jonge, destijds adjudant in dienst van H.M. Koningin Juliana. Nieuwboer had de botter een goede onderhoudsbeurt gegeven. Er was een motor in gebouwd, een oude T-Ford. Ook de trog was verwijderd, zodat op het deken veel meer ruimte was. Nu was de schuit zijn geld weer waard: de prijs was f. 2600. Vergelijk de verkoopprijs in 1956: f. 260 !

De familie De Jonge doopte de HZ 45 om tot 'Vrouwe Cornelia'. Dit was de (een) voornaam van mevrouw De Jonge. Deze naam heeft het schip behouden tot 2005. In het vooronder werd het kooibeschoot verwijderd, zodat onder de plecht één grote ruimte ontstond. De schuit kreeg haar ligplaats in de jachthaven aan de Eem. Van daaruit begon de botter aan zijn nieuwe bestaan.

In 'De Waterkampioen' is in 1961 een lang artikel verschenen van de hand van Jhr. De Jonge met de titel 'Tochten met de Vrouwe Cornelia op de Wadden en de Eems'.

Dit verhaal geeft een prima beeld van de manier waarop de nieuwe bezitter zijn botter gebruikte.

Op maandag 28 juli 1958 vertrok de schuit vanaf de Eem met aan boord vier volwassenen en zes kinderen, allen leden van de familie De Jonge, voor een tweedaagse tocht over het IJsselmeer. De volgende dag passeerden ze de sluizen bij Kornwerderzand en op woensdag 30 juli vertrokken de drie mannen met de vier oudste jongens (en de scheepshond Bruna!) van Terschelling voor een meerdaagse tocht over de Waddenzee. Moeder bleef met de twee jongste kinderen achter op het eiland voor een weekje kamperen.

De tocht naar Terschelling hadden ze al vaker gedaan, maar nu kwamen ze op onbekend water. In het artikel wordt nauwkeurig beschreven hoe de vaartocht verliep. Hoe ze rekening houdend met de eb- en vloedstroom voorzichtig manoeuvreren door de soms nauwe geulen, die werden aangegeven door boeien, staken en prikken (kleine boompjes met al of niet bijeengebonden takken). De Jonge noemt alle namen van geulen en platen. Bijvoorbeeld op de route van Terschelling naar Ameland: door het Oosterom, langs De Riepel en de Noorderbalgen, door het Boschgat, langs de Koffiebonenplaat, door het Borndiep, langs de Vrijheidsplaat, door het Danziggat, het Molengat en het Brandgat naar de steiger van Nes. Je proeft het avontuurlijke van de tocht.

Alles verliep vlot, de botter liep nergens vast en tegen de tijd van de eb waren ze bij Nes op Ameland aangeland. Dat wil zeggen: de botter was drooggefallen en met het vletje bezochten de mannen het eiland. De volgende dag ging de tocht verder naar Schiermonnikoog via de geulen bij de Friese kust (Holwerd). Ik citeer een stukje uit het artikel om de sfeer weer te geven van een vaarvakantie in 1958:

Schiermonnikoog is een heerlijk eiland. Het mooist van alle. Een pleintje met grote bomen, waar de wind zo heerlijk doorruist, mooi koel gras eronder. Brede begroeide duinen, mooie zomerhuisjes, weinig toeristen. Een zoete geur overal van allerlei duinbloemen. Een helder duinmeertje, prachtige dennenbossen, waarin jongens blokhutten hebben gebouwd van - vermoedelijk aangespoelde - stammen. Een reusachtig strand met binnenzeetjes...'

Dat waren nog eens tijden voor een vakantieganger! Op vrijdag voer het gezelschap langs Simonszand naar de rede van Rottumeroog. Nog een citaat:

We kruipen door het geultje, dat ten Westen van het eiland in het open water uitmondt, en door enkele rode staken zeer onvoldoende is betond, en gaan tenslotte voor anker onder Rottumerplaat, omdat er nu helemaal geen wind meer is. Het is nu twee uur.

De botter richt tevreden de kop naar het zuidwesten, de kluiverboom uit, een trots gezicht. De bemanning slaapt wat op het dek. Scholen zeehonden zwemmen om ons heen, anderen liggen lekker lui te slapen op de zandplaten. We roeien met het vletje naar de dichtstbijzijnde plaat. De zeehonden laten zich vrij gemakkelijk besluipen. Als we het laatste stukje hard lopen kunnen we ze soms afsnijden van het water voordat ze geheel ontwaakt zijn, waarna ze besluiteloos heen en weer hobbelen, maar erg grommen als we ze willen benaderen.

De mannen en jongens wandelen die middag wat rond op Rottumeroog, waar toen nog mensen in een huisje op vakantie konden verblijven. 's Avonds steekt er een harde wind op en blijven ze in het vooronder. Buiten is het gevaarlijk met opkomend tij.

Zaterdagmorgen. Er waait een harde zuidwester wind. Ze besluiten om die dag buitenom, dus over de Noordzee, naar Delfzijl te varen. De route over de Waddenzee is te slecht aangegeven op de kaart. Met gereefd grootzeil en fok schieten ze de zee op, dwars door een opening in de branding.

Het schip stampst zwaar en langzaam in de hoge deining. Het beklimt de golven echt om er dan aan de andere kant weer af te glijden. De kluiverboom boort zich soms pardoos in de aanrollende golf en zwiept dan weer omhoog. De eilanden zijn meest onzichtbaar, wij zien ze alleen als we op de top van een golf zijn. Dit zijn bange momenten voor de hele bemanning, maar bovenal voor de lichtmatroos (9 jaar), die met zwemvest om in een hoekje weggedoken, angstig om zich heen kijkt.

Vrouwe Cornelia met de trouwe Zeehond.

Zo komen ze buitengaats; drie man aan het roer. Wanneer ze een meer oostelijker koers sturen, komen ze dwars op de zware deining van de Noordzee te liggen en rolt de botter zwaar met soms overspoelend water. Ze sturen iets ruimer en strijken het grootzeil. Zo gaat het op de Wester-Eems aan. Dwars door buien en met nog steeds een harde wind koersen ze 's middags aan op de haven van Delfzijl. Alles is gelukkig goed verlopen. Er komt een douaneboot hen tegemoet. Men vraagt of ze hulp nodig hebben, waarop de mannen op de botter in lachen uitbarsten.

Op zondag 3 augustus, de laatste dag waarover in dit verhaal wordt verteld, bezoeken ze de haven van de Duitse stad Embden. Het weer is rustig en met de fok te loevert steken ze de Eems over. Een korte wandeling door de stad volgt. Embden is in 1944 grotendeels gebombardeerd, maar in 1958 weer modern herbouwd. 's Middags met de ebstroom weer terug naar de haven van Delfzijl.

Hier eindigt dit verslag van een week varen met de 'Vrouwe Cornelia' op de Waddenzee. Het was een totaal ander gebeuren dan het visserijbedrijf van Jaap Koeman. En heel anders dan de familie Koeman zich had voorgesteld: varen op zondag....!

De botter bijna verdwenen

In de jaren zestig verkocht De Jonge het schip aan een zekere Meijer te Amstelveen. Deze verkoopt het schip een aantal jaren later voor f. 8000 door aan Harry Smit, die in Muiden een verhuurbedrijf had van oude schepen, zoals tjalken en klippers, voor recreatiedoelen. Smit verhuurde ook veel botters onder andere aan groepen studenten. Men noemde hem 'botterkoning'.

Smit vertelde mij in 2008 het volgende over de periode 1971 – 1976 (of '77):

"Ik herinner mij de HZ 45 nog goed. Het was een botter met veel achterstallig onderhoud. Destijds stond er een Mercedes dieselmotor in. Deze motor is in die tijd als leerobject gereviseerd door leerlingen van een autotechnische school in Apeldoorn. Er is in deze tijd bijna nooit echt mee gevaren. Ik was wel van plan om de botter goed op te knappen. Ik verzamelde daar het nodige hout voor en sprak met Piet Dekker over de restauratie. Maar daaraan ben ik nooit toegekomen".

Monumentenzorg

Omstreeks 1975 zag Richard Klaver uit Alkmaar de botter liggen in Muiden. Hij wilde het schip kopen. Smit vroeg f. 8000, de prijs die hij er zelf voor had betaald. Maar Klaver kreeg hem uiteindelijk voor de helft van deze prijs, omdat er zoveel aan mankeerde. Er ontbrak een aantal losse onderdelen, onder andere een zwaard. Ook de mast was in slechte staat. Klaver voer met de botter op een dekschuit van Muiden naar Alkmaar, waar hij hem op de wal zette. Tijdens deze periode is de onderkant van de schuit doorgebogen. De oorzaak hiervan is, dat het schip daar op de wal onvoldoende werd ondersteund en opgestopt. Zo is een knik ontstaan in de kiel en het vlak. Hierdoor heeft de botter een ander aanzien gekregen: de kromming of 'zeeg' van de boot is minder geworden. Dit is duidelijk te zien aan het verloop van de berghouten en de boegsels. De kop ligt nu lager dan oorspronkelijk. Men noemt dit een zogenaamde 'kattenrug'.

Bronvermeldingen:

- De Waterkampioen, jaargang 1961, pagina's 549 tot en met 554.